

DOS MODELS DE LÈXIC CATALÀ ENFRONT DEL CASTELLÀ

1. PRESENTACIÓ

Agraesc als companys de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans que m'hagin invitat a parlar en aquesta ocasió. De les vegades que he vingut a Girona, en tinc un record meravellós i això afegeix encara més pes al meu agraïment.

Dos models de lèxic català enfront del castellà.¹ Pensem en:

TAULA 1
Models de lèxic català enfront del castellà

<i>Models de lèxic català</i>	<i>Models de lèxic castellà</i>
afluixar – amollar	aflojar / soltar
aixecar – llevar / alçar	levantar
anyell – xai / corder	cordero
bressol – bres	cuna
brot – lluc	brote
calamarsa – calabruixó	granizo
farigola – timonet	tomillo
gripau – calàpet	sapo
guineu – rabosa (guilla)	zorro
llaminer – llépol	goloso
llobí – tramús	altramuz
llombrígol – melic	ombligol

1. Una exposició més extensa i un xic diferent del que ací es tractat l'he publicada als *Quaderns di Semantica*, Bolonya, 2000, p. 81-125.

TAULA 1 (Continuació)
 Models de lèxic català enfront del castellà

<i>Models de lèxic català</i>	<i>Models de lèxic castellà</i>
marrà – mardà	morueco
mató – brossat	requesón
mirall – espill	espejo
sorra – arena	arena
sortir – eixir	salir
ullal – clau	colmillo
userda – alfals	alfalfa
verola – pigota / pallota	viruelas

També podríem adduir una altra mena de divergències dins el català enfront del castellà:

heura – hedra	<i>vs.</i>	hiedra
ciuró – cigró	<i>vs.</i>	garbanzo

Parlaré, doncs, d'un lèxic així a una època crucial per a la nostra llengua: final del segle xv i començament del xvi, i em basaré indirectament en Nebrija.

Antonio de Nebrija ha estat, des que vaig descobrir allà pel 1976-1977 els seus tractats lexicogràfics, una font d'inspiració per a mi. M'he ocupat dels seus diccionaris i d'altres obres, sobretot contrastant el seu lèxic castellà amb el de les altres llengües romàniques a les quals va ser adaptat el *Lexicon* llatí-espanyol.² Avui desitjaria lliurar-me a un experiment, i és el d'enfrontar-li dues adaptacions independents, una de barcelonina i una altra de valenciana, partint de les seves *Introductiones latinae*.

El manual per a l'ensenyament del llatí d'Antonio de Nebrija titulat *Introductiones latinae*, publicat per primera vegada a Salamanca el 1481,³ tingué un èxit notable, tant a Castella com fora d'aquest regne. N'hi ha prou de dir que a les terres catalanes Amadeu Soberanas n'ha enregistrat un centenar d'adaptacions entre els segles xvi i xix. A tot Espanya les *Introductiones* esdevingueren el text bàsic en les aules de gramàtica, després de vèncer fortes resistències de tronats tradicionalistes.

L'edició prínceps, del 1481, redactada tota en llatí, duu al final un vocabulari en el qual, per ordre alfabètic, es recullen alguns mots que han estat objecte de comentari, i certes paraules van acompanyades de l'equivalència castellana. Així:

2. Vegeu el meu treball «Nebrija y la lexicografía romance», *Analecta Malacitana*, xx, 1997, p. 23-45.

3. N'hi ha una edició facsímil de la Universitat de Salamanca, 1981.

Carduelis avicula el sirguerito
Omentum sunt las tripas
Scurra est qui hispane truán
Rubus est quae vulgo zarza.

Més tard, cap al 1488, Nebrija publicà una edició bilingüe llatí-castellà, és a dir, que tot el text llatí va encarat amb una traducció al romanç; aquí no calia un vocabulari final.⁴ En canvi, sí que el porta la segona edició (1491 i següents) i igualment l'anomenada *Recognitio* del 1495, que és una edició que Nebrija revisà i retocà a fons.

Aquesta *Recognitio* fou adaptada al català diverses vegades. Moltes edicions s'han perdut o ens han arribat incompletes; la primera adaptació que tenim ben completa és la que dugué a cap el barceloní Pere Badia el 1505. Aquest text de Badia duu interlineades en el cos del text, a manera de glosses, les traduccions en català de força vocables llatins, sobretot en la part que tracta de les declinacions i dels verbs. També l'original castellà duu glosses, però no tan nombroses.

La meva intenció primera fou la de comparar aquestes glosses o explicacions, representatives del lèxic barceloní del Renaixement, amb les que té també sobrepasades l'edició de Jeroni Amiguet del 1514, que és una obra característica del vocabulari valencià. Ben aviat em vaig adonar que no hi ha massa diferències diatòpiques, i això és ben natural, si la cosa es mira fredament.

Aleshores vaig pensar que al costat d'aquesta comparació barceloninovalenciana, podia introduir en la discussió l'original castellà (utilitzo l'edició de Logronyo, probablement del 1505) i els resultats que ens proporciona el *Lexicon* llatí-espanyol del 1492 i la seva adaptació catalana per Gabriel Busa de l'any 1507.⁵ Amb això veuríem la suposada diferència catalanovalenciana i un contrast lèxic espanyol-català des de diverses perspectives, unes vegades oposant les solucions coincidents de Badia, Amiguet i Busa (consens català general) enfront del castellà (*s. v. aries*, castellà *carnero vs. moltó*; *s. v. cudo*, castellà *aguzadera*, català *esmoladora*), unes altres vegades oposant les solucions d'un o de dos autors a les de Nebrija (per exemple, *s. v. adeps*, Nebrija *enjundia* enfrontat a Amiguet i Busa qui duen *sagí*, mentre que el barceloní Pere Badia hi porta *grassura*).

Desgraciadament les glosses en vulgar d'Amiguet no són gaire abundoses (unes quatre-centes, davant els milers que ens ofereix Badia) i això és el que ha limitat el meu corpus.

Per tal de fer veure com es presenten aquestes glosses, prenem el cas següent, tret de l'apartat «De tertia nominis declinatione». Hom hi diu que els vocables en *-us* fan un genitiu en *-eris* o *-udis*. En el text de P. Badia llegim:

4. Miguel Ángel ESPARZA i Vicente CALVO (ed.), *Antonio de Nebrija, Introducciones latinas contrapuesto el romance al latín (c. 1488)*, Münster, Nodus Publikationen, 1996.

5. Els facsímils d'ambdues edicions castellana i catalana han estat publicats per Soberanas i per mi en la «Biblioteca Hispánica Puvill» de Barcelona, respectivament els anys 1979 i 1987.

«Us tibi mittit oris per eris sed plura dabuntur hulus, acus, viscus, fedus cum pondere, sydus. Vellus, holusque, scelus, funus, genus. Addito vulnus, munus, onusque, latus, vetus atque opus. Et tamen udis dant subscus, incus, palus et pecus...»; al damunt d'aquests substantius va en lletra menuda la traducció: *nafra, griansas, entramenes, amistat, pes, stella, borallo, ortaliza, gran peccat, cos mort, linatge naffra, beniffici, carrega, costat, cosa vella, obra, clauilla de fust, encluza, basa, vna ouella o cabra* (Pere Badia, p. 35r). Aquestes equivalències són en Jeroni Amiguet les següents: *ulcera, porgueres, entramenes, confederacio, pes, estela, borrello, hortalissa, gran peccat, cos mort, linatge, nafra, donatiu, carega, costat, co[s]a vella, obra, clauilla de fust, inclusa, bassa, bestia xica* (Amiguet, f. j1r). Com observem, són ací poques les diferències léxiques entre els dos adaptadors.

2. CORPUS ESTUDIAT

No puc donar les 408 entrades del corpus, però a aquest corpus em referiré en el meu comentari. Hem de tenir en compte que aquests materials procedeixen de glosses, i no pas d'un vocabulari per ordre alfabètic o lògic. Sóc jo qui he recollit aquests materials i els he ordenat alfabèticament.⁶

TAULA 2
Mostra del corpus estudiat

<i>Llatí</i>	<i>Amiguet</i>	<i>P. Badia</i>	<i>Nebrija</i>	<i>Logronyo 1505</i>	<i>Busa</i>
giber	geperut (i7)	geperut (31)	gibber por cosa corcobada	corcobado (D ⁴)	cosa geperuda
git	exenus (i5)	matafaluga (28)	por el axenuz	axenuz (D ^{2v})	per la matafaluga
glans	bellota (j1v)	glan (35v)	por la bellota de ciertos arboles	vellota o fruta siluestre (D ⁶)	per la glan de certs arbres
glis	gril animal (j1)	animal (34)	por el liron animal de comer	liron (D ^{1v})	lo gat mart animal de menjar
glisco	creixer (j8v)	creixer (46v)	por crecer	crecer y engordar (E ⁴)	per creixer
grus	grua (j1v)	grua (35)	por la grulla ave conocida	grulla (D ^{2v})	per la grua ocel conegut

6. Les edicions castellanés i catalanes de la *Recognitio* sí que duen al final un vocabulari alfabètic, però aquests termes no sempre coincideixen amb el lèxic que ens donen les glosses. Ara només m'han interessat aquestes darreres.

TAULA 2 (Continuació)
Mostra del corpus estudiat

<i>Llatí</i>	<i>Amiguet</i>	<i>P. Badia</i>	<i>Nebrija</i>	<i>Logronyo 1505</i>	<i>Busa</i>
hebbes	grosser (i7v)	grosser (33v)	por cosa bota	cosa bota y no aguda (D ¹ v)	per cosa grossera
heres	hereu (i7v)	hereu (33v)	por el eredero o eredera	heredero (D ¹ v)	hereter o heretera
hir	palmell de ma (i3)	parmel de ma (24v)	por la palma de la mano	la palma de la mano (D ¹)	la palma de la ma
hollus	hortalissa (j1)	ortaliza (35)	—	ortaliza (D ⁵ v)	—
homo	home (i2v)	home (23)	ombre o muger	—	per lo home o dona
hospes	hoste (j2v)	hoste (37)	por el uesped por amistad	huesped (D ¹ v)	per lo hoste per amistad
huber	mamella (i3)	mamella (24v)	por la teta con leche	teta (D ¹)	per la mamella ab let

3. DIFERÈNCIES DIATÒPIQUES CATALANOVALENCIANES

Ací copiaré les diferències entre Amiguet i Pere Badia que he trobat, llevat d'aquelles divergències insignificants, com ara de grafia. Darrere el número d'entrada i el lema llatí ve la traducció d'Amiguet (valencià) i la discrepància amb Pere Badia (principatí):

TAULA 3
Diferències de lèxic entre Amiguet i Badia

<i>Lema llatí</i>	<i>Amiguet (valencià)</i>	<i>Pere Badia (principatí)</i>
3. <i>acus</i>	porgueres	grianses
6. <i>adulter</i> (cf. Nebrija)	adultre	adulterador
16. <i>arpago</i>	gancho	rascle
25. <i>bubo</i>	muçol	duch
26. <i>buris</i>	aradre	arada
33. <i>calx</i>	taló	calcanyar
36. <i>cardo</i>	cart	poleguera
39. <i>cassis</i>	elmet	cabacet
45. <i>cerdo</i>	sabater	menestral

TAULA 3 (Continuació)
Diferències de lèxic entre Amiguèet i Badia

<i>Lema llatí</i>	<i>Amiguèet (valencià)</i>	<i>Pere Badia (principati)</i>
54. <i>comedo</i>	golaoter	glotó
59. <i>conniueo</i>	senyalar en los ulls	fer senyal ab ulls
79. <i>degener</i>	vil o innoble	bort
80. <i>demo</i>	llevar	traure
93. <i>dumus</i>	mata	gavarrera
98. <i>exul</i>	esterrat	foragitat
101. <i>far</i>	farro	escandia
114. <i>fluo</i>	regalar	córrer
126. <i>fundo</i>	escampar	derramar
135. <i>git</i>	exenús	matafaluga
136. <i>glans</i>	bellota	glan
179. <i>lens</i>	lema	lémena
185. <i>ligo</i>	legó	càvec o exada
188. <i>linquo</i>	lexar	deixar
202. <i>meio</i>	pixar	orinar
206. <i>mergo</i>	acabusar	cabusar
209. <i>miser</i>	mesquí	miserable
215. <i>natrix</i>	serpent	serp
216. <i>nectar</i>	clareya	piment
217. <i>necto</i>	ligar	travar
221. <i>nexo</i>	ligar	travar
223. <i>occiput</i>	tos	bescoll
224. <i>oleaster</i>	olivera borda	oliver bort
255. <i>piper</i>	pebre	pimenta
275. <i>puls</i>	farinetes	farines
287. <i>raucio</i>	entorpirse	enronquirse
303. <i>sapio</i>	asaborir	saber
304. <i>sarcio</i>	sarzir	cosir
307. <i>satur</i>	sadoll	fart
313. <i>seges</i>	messes	sement
327. <i>sorbeo</i>	sorbir	beure brou
330. <i>spargo</i>	escampar	aspergir
364. <i>tondeo</i>	tresquilar	tondre
371. <i>trudo</i>	empènyer	empuxar
372. <i>tuber</i>	bolet	turma
381. <i>udo</i>	peüch	peal
382. <i>ulcus</i>	úlcer	nafra
391. <i>verro</i>	agranar	escombrar
392. <i>verro</i>	agranar	agranar

3.1. Comentari

Aquests contrastos no sempre responen a una realitat objectiva, sinó que són fruit d'una equivocació o de l'elecció lliure d'un sinònim, el qual tot sovint també existeix en el territori de l'altre adaptador. En *acus* (3) l'oposició *porgueres* (valencià) a *griances* (principatí) no és vàlida, puix que ambdós vocables visqueren i encara viuen a cadascuna de les contrades; el número (25) *bubo* amb les seves solucions *muçol* en contraposició a *duc* és un error ornitològic entre dos ocells força semblants: el *muçol* és el que en castellà en diuen *mochuelo*, i el *duc* és el *búho* (aquesta de Badia és la bona interpretació); tots dos lexemes viuen en les dues àrees, bé que Coromines digui (DECat, s. v. *duc*) que no existeix en valencià; tanmateix sempre l'he sentit per terres de Castelló.

En alguns casos veiem un calc servil de l'espanyol per part de Pere Badia: (33) *calcanyar*, (101) *escandia*, (126) *derramar*, (253) *majar*, (371) *empuxar* i algun altre calc, però pocs, en Amiguet: (135) *exenús*. Hi ha també exemples de quasi sinònims o de terme general enfront de la denominació específica: (2) *vet* - *cert arbre*, (45) *sabater* - *menestral*, (93) *mata* - *gavarrera*, (327) *sorbir* - *beure brou*. Potser hi ha un error de comprensió en el número (36), *card*, respecte a *polleguera*, on Amiguet ha pres el llatí *cardo* pel vegetal i no per l'eix de la porta. La solució de (202), *pixar*, respecte a *orinar* té una motivació d'estil, una diferència diafàsica.

Són, en canvi, del major interès (80) *llevar* - *traure*, (136) *bellota* - *glans*, (179) *lema* - *lémena*, (185) *llegó* - *càvec*, (223) *tòs* - *bescoll*, (275) *farinetes* - *farines*, (306) *fart* - *sadoll*, (391) *agranar* - *escombrar* (però cf. 392). No vull, tanmateix, afirmar que hi ha en aquests casos una separació radical i que una àrea catalana ignori la solució de l'altra. Entre tots aquests exemples solament gosaria separar l'arabisme valencià i catalanooccidental *bellota* del català oriental i balear *gla*, *aglà*. I ho dic amb reserves, perquè *glan* surt el 1385 en un autor valencià com és Antoni Canals i encara l'esmenta —no sé amb quin fonament— Martí de Viciano el 1574.

Entre aquestes solucions s'han establert uns ben subtils matisos que ací no podem desenvolupar: limitem-nos al cas de (80) *llevar* - *traure*. Els dos lexemes viuen en tot el domini lingüístic, però al Principat *traure* (o més aviat *treure*), a part del significat de 'sacar', ha pres el sentit del castellà 'quitar', mentre que a València es diu *llevar* i allà *traure* és sols extreure quelcom que és tancat. L'evolució semàntica a 'portar en alt' del català *llevar* l'expressen a València mitjançant *alçar*, terme que vol dir igualment 'guardar'.

També el cas d'*agranar* vs. *escombrar* és simptomàtic: *escombrar* també viu a València, però amb el significat restringit d'escombrar el forn.

4. DIVERGÈNCIES CATALANES EN GENERAL

4.1. *Oposició d'Amiguet i Badia a Busa*

Les obres d'Amiguet i de Badia són independents de l'adaptació de Nebrija-Busa. Tots dos presenten diverses glosses diferents de les de Busa. Entre altres citaré les següents (en primer lloc, les d'Amiguet i Badia i, en segon lloc, les de Busa):

TAULA 4
Divergències de lèxic entre Amiguet/Badia i Busa

<i>Amiguet/Badia</i>	<i>Busa</i>
6. adultre / adulterador	el que se junta ab muller d'altri
11. demanar	cobdiciar
21. augmentar	créixer
50. estol	flota
63. banya	corn
141. hereu	hereter
142. palmell (de mà)	palma (de la mà)
165. torsimany	declarador de la llengua
211. costum	la costum
220. lligar	enllassar
233. os	os, pinyol
240. pasturar	péixer
272. fadri	minyó
281. roure	alzina
288. renyó	ronyó
294. romaguera	gavarrera
295. sutzedat	brutícia e sutzura
329. sanat	castrat
341. fer trapig	fer remor
349. ostilla	aïna
387. portar a l'esquena	portar sobre si
388. borrelló	vello
396. vèrtol	verdanc, esgarrany

4.2. *Comentari*

El primer que comprovem en aquests resultats és que la majoria són conseqüència de la influència que Busa sofreix de l'original de Nebrija; podríem dir que Badia i Amiguet han tingut major llibertat en l'elecció lèxica. No és

pas que Busa hagi calcat massa sovint el model, és simplement que la tria s'ha decantat per un terme més acostat al castellà (cf. 329: *sanat* respecte a *castrat*, Nebrija *castrado*). De vegades el mot llatí és polivalent, i els autors catalans han actuat de manera diferent: el llatí *os*, *ossis* és l'*os*, però també potser el *pinyol* (233); *Quercus* és l'*alzina* (Busa) i és també el *roure* (Amiguet i Badia), (294) *rubus* és *romaguera* i *gavarrera*. Molts casos tenen cabuda dins la preferència individual, i l'autor actua amb completa llibertat i amb encert: així (349) *ostilla* i *aïna* per traduir *supellex* (castellà *alhaja*); (396) *vèrtol* i *verdanc* o *esgarrany* per *vibex* (castellà *roncha*). Per al (224) *oleaster amarus* convé perfectament *oliver bort* o el femení *olivera borda*, però, amb la veu específica *ullastre* (Nebrija *acebuche*), Busa l'encerta plenament.

5. COINCIDÈNCIA D'UN ADAPTADOR AMB BUSA

Pot ocórrer igualment que un dels dos adaptadors de les *Introductiones* vagi de concert amb Busa, enfront de l'altre col·lega. Així unes voltes Busa va d'acord amb Pere Badia:

- 25. duc - [vs. Amiguet: mussol]
- 114. córrer (de líquids) - [vs. Amiguet: regalar]
- 185. aixada i càvec - [vs. Amiguet: legó]

Unes altres vegades serà amb Amiguet amb qui coincidirà:

- 26. aradre - [vs. P. Badia: arada]
- 206. acabaçar - [vs. P. Badia: cabuçar]
- 223. tòs - [vs. P. Badia: bescoll]

La coincidència en *aradre* 'arada' i en *tòs* 'nuca' és realment curiosa, puix que aquests són lexemes considerats típics del català occidental, especialment del valencià. Encara no sabem res de la procedència geogràfica de Gabriel Busa (resideix, però, a Barcelona) i no sembla pas que aquesta sigui del domini occidental.

6. SOLUCIONS INDEPENDENTS

Segons si s'ha interpretat el llatí o segons les propensions de cada autor, el resultat és que, de tant en tant, també ens trobem amb tres solucions diferents com ara:

TAULA 5
Diverses solucions d'Amiguet, Badia i Busa

	<i>Amiguet</i>	<i>Badia</i>	<i>Busa</i>
16.	ganxo	rascle	cloque
98.	esterrat	foragitat	bandejat
137.	grill	animal	gat mart
286.	pendre	arravatar	robar
287.	entorpirse	enronquirse	enregollarse
372.	bolet	turma	tòfana
382.	úlceras	nafra	plaga

La raó d'aquesta varietat té idèntiques causes com les que hem exposat en els comentaris anteriors (vegeu § 3.2 i 4.2), i no cal insistir-hi més.

7. EL CONTRAST ESPANYOL-CATALÀ

De les 407 entrades, n'hi ha 125 que presenten una divergència entre les dues llengües considerades, espanyol i català, més d'una quarta part, doncs. Vet ací uns quants exemples de la solució de l'espanyol respecte del català, basat aquest en les tres fonts, les quals es presenten sia en consens o separatament en solucions divergents. Aquestes són separades per un tret inclinat:

TAULA 6
Contrast entre l'espanyol i el català

	<i>Espanyol</i>	<i>Català</i>
3.	ahedaduras	porgueries
14.	arder	cremar
26.	arado	arada / aradre
65.	aguzadera	esmoladora
135.	ajenuz	matafaluga
136.	bellota	glan / bellota
166.	andar	caminar
177.	alabanza	llaor
185.	vazada/azadón	càvec / aixada / llegó
224.	azebuche	ullastre / oliver bort / olivera borda
240.	apacentar	péixer/ pasturar
313.	barbecho	guoret

TAULA 6 (Continuació)
 Contrast entre l'espanyol i el català

Espanyol	Català
334. bazo	melsa
345. alcornoque	suro / surer
349. alhaja	aïna de la cuina / ostilla de casa
368. arrastrar	rossegar / arrossegar
391. barrer	escombrar / agranar
393. asadero	ast
399. atar	lligar

Tinguem en compte que en la part espanyola hi ha també alguns sinònims, els quals, però, tampoc no coincideixen amb la forma etimològica catalana. I el mateix passa amb els sinònims catalans. És, per exemple, el cas de *colmena* / *corcho* enfront de *buc* / *arna* (núm. 9, s. v. *alvus*) o bé *çaranda* / *barnero* (núm. 383, s. v. *vannus*).

5. CONCLUSIÓ

Per acabar direm que tractant-se de llengües romàniques tan acostades, no sorprèn gens la gran quantitat d'ètims comuns i els resultats corresponents del tipus *carne* - *carn* (38), *comenzar* - *començar* (44; 158), *marido* - *marit* (57), *hender* - *fendre* (109), *caracol* - *caragol* (186),⁷ *perdonar* - *perdonar* (236), *collar* - *collar* (367), *vedar* - *vedar* (394), etc., els quals no entren en el còmput. També hem prescindit de divergències degudes al sistema dels dos idiomes: *resplandecer* - *resplandir* (124; 208), *escarnecer* - *escarnir* (290).

Aquest llarg centenar de contrastos que ací hem assenyalat és, però, de gran interès, malgrat la incoherència de les llistes, sense cap camp conceptual unitari: passem d'una eina de pagès o d'un vegetal a una malaltia o a un adjectiu qualificatiu. Té, tanmateix, l'avantatge de l'objectivitat. Els resultats responen a uns aclariments que Nebrija i els seus adaptadors han donat per explicar determinats lexemes llatins, que apareixen com a exemples gramaticals. El lingüista actual no hi intervé de manera partidista per trobar una solució que ell tindria preconcebuda, que aniria en el sentit de la seva argumentació. Aquest lingüista sap que per al castellà *herida* el català té *ferida*, però en les nostres llistes surt el més antic *nafra*, i aleshores es limita a consignar-ho.

7. Aquest exemple mostra encara, si calia, que la forma *caragol* és la genuïna del català; en canvi *cargol* és moderna i limitada a un territori restringit del domini lingüístic.

Igualment en l'equació *siervo* - *esclau* podríem girar els termes amb *serf* - *esclavo*, però això no és a les nostres llistes i hem de respectar l'elecció. En l'admissió de parells contrastats hem estat bastant liberals: sabem que *yunque* i *enclusa* remunten, en darrer terme, a un ètim idèntic (llatí *INCUS*); el mateix ocorre amb *peine* i *pinta*, *punzar* i *punxar*, *encina* i *alzina*, però els avatars pels quals han passat aquests mots al llarg de llur història per arribar a diferenciar-se formalment, ens han portat a l'acceptació del contrast.

Estic convençut que un confrontament com el que Nebrija ens ha proporcionat pot resultar força útil per a l'observació lèxica dels romanços hispànics. La quantitat d'observacions que permeten de treure aquestes disparitats i afinitats resulta ben instructiva. És de doldre que en els estudis lèxics es negligèixi tant aquest aspecte contrastiu. La meua comesa ací és la presentar uns materials de recerca, trets de l'obra de mestre Antonio de Nebrija i de les adaptacions catalanes. Així apareix en els nostre corpus la clàssica divisió: *hallar* - *trobar*, *rueca* - *filosa*, *carnero* - *moltó*, *ordeñar* - *munyir*, *ceniza* - *cendra*, *segur* - *destral*, *tomar* - *prendre*, *querer* - *voler*, *entero* - *sencer*, *teta* - *mamella*, etc. Després podrem començar a matisar que, per exemple, *cabeza* té en català una correspondència en *cabeça d'all* i que, a son torn, *cap* la té en el castellà *cabo* ('punta', 'corda'), que l'oposició *bazo* - *melsa* es podria atenuar, puix que l'aragonès coneix també el germanisme *melsa*, o que el mateix aragonès té *tozuelo*, company de tò. Però el que és cert és que els nostres materials de la fi del segle XV i primeria del XVI ens ofereixen *colodrillo*; o bé hom podria objectar que al costat d'*ordeñar* existeix *esmuçir*, però ací tenim *munyir* - *ordeñar*. I aquestes mateixes glosses ens diuen que a l'espanyol *entero* (< INTEGRUM) li correspon *sencer* (< SINCERUM), malgrat que sabem que en català medieval hi hagué igualment *entir*; que a *teta* correspon *mamella*, tot i que al segle XIII hi ha texts rossellonesos que enregistren *teta*. Les nostres llistes ens parlen així mateix que *verano* a la fi del segle XV encara era la *primavera*; el català *estríjol* és en castellà *almohaza*, però ací se'ns dona *estregadera*, i així cal que ho considerem.

Vet ací, doncs, un camp d'observació que caldria conrear més a fons.

GERMÀ COLÓN DOMÈNECH